

van vandaag verbinden gaan aan wat in de Schrift staat over wat God van plan is te gaan doen? Maar die moeilijkheid is even groot als wanneer ik spreek over Abraham, Jesaja, enz. Ik moet feitenkennis hebben, en dan leeren onderscheiden, hoe het feit een teeken is van de profetie. En wat ons daarbij het meest hindert, is, dat wij de huidige feiten te weinig kennen door de gebrekkige voorlichting van onzen tijd. Spr. wijst hier op de macht van pers, radio, telex, enz. In deze machten der wereld wordt vandaag werkelijk de profetie van 2 Thess. 2, dat God een energie der dwaling zal zenden, opdat de leugen te gemakkelijker geloofd zal worden. Daardoor worden wij min-of-meer onttrokken aan de werkelijke feiten. In het laatst der dagen weet ik steeds minder van de feiten, ben ik meer op de profetie aangewezen. Vraagt dus alleen de Schrift te verstaan; brengt heel den Bijbel aan de gemeente, en dan zegt God u, dat ge protologisch preekt, en mesologisch, en eschatologisch — dat is tevens christologisch en theologisch!

Na in de middagpauze bekomen te zijn van deze zware, vette geestelijke spijs (en met dito stoffelijke bij de respectieve gulle Kampensche gastvrouwen volgezet), wordt bij den aanvang der middagvergadering deze „causerie“ in bespreking gegeven, door den Voorzitter aldus omschreven, dat „deze akker nu in cultuur moet worden gebracht“.

Aanvankelijk aarzelen, wagen zich toch elf wel-eerwaarden aan het stellen van vragen. Ds H. Strating vraagt, of de door referent gebruikte uitdrukking wel juist is: „de wederkomst van Christus zal vandaag niet plaatsvinden, maar wel over eenige jaren“. Deze vraag wordt door den Voorzitter onderstreept: moeten we Hem niet elk oogenblik verwachten? Wordt zoo geen zekere rust aan de gemeente gepredikt? Is dit geen heerschen over de gegevens der Schrift? Ds L. Doekes vraagt naar de gelding van de O.T. beloften voor dit leven, waar toch het N.T. voorspelt, dat de gemeente in groote verdrukking wordt geleid. Dr F. L. Bos vraagt, of Paulus en de eerste Christenen zich niet vergist hebben in hun verwachten van Christus' spoedige wederkomst. En of wij vandaag niet veel meer in de spanning der toekomstverwachting moeten leven. Ds J. Smelik vraagt, of de conclusie juist is, dat er toch eigenlijk geen verschil is tusschen „profetisch“ en „eschatologisch“ prediken — wil nadere toelichting over wat spr. gezegd heeft over het infra-lapsarisch zien van Gods „Entscheidung“ — en ten slotte of hier niet, wat het aanwijzen van de teekenen der tijden betreft, het gevaar ligt, eigen visie in te dragen in de gedachten der Schrift. Ds A. Veldman vraagt, of het wel juist is, zooals spr. gedaan heeft, het eschaton van mij zelf in tegenstelling te plaatsen met de eschaton van den kosmos; als ik over de laatste spreek, sluit ik toch het eerste in. Ds J. A. Vink dacht, toen K. S. eindigde: nu komt het pas! Want hij wil graag toepassing hooren op de theorie, door referent ons voorgehouden. Ds K. Meima vraagt: daar wij de opdracht ontvangen, de geesten te beproeven, moeten wij ze toch ook kennen? Ds L. Selles meent, dat er t.a. van de „eschaton“ veel meer geopenbaard is dan van de „prota“ — moeten we daarmee niet rekenen? Ds N. 't Hart stelt de vraag, of er wel verschil is tusschen heilshistorische en eschatologische prediking. Ten slotte vraagt Ds J. Poutsma: wat voor betekenis heeft, wat de referent gezegd heeft, voor de Catechismus-prediking, b.v. het stuk der ellende?

Daarop beantwoordt de hooggeeerde referent zijn vragers. Heel de vergadering heeft zich met hen verwordend over deze beantwoording, die eigenlijk het tweede, meer praktische deel van de „causerie“ vormde. Hoe gaf de professor blijk, de vragen — dikwijls voor 't eigen gevoel wat stuntelig gesteld — tot op haar kern doorzien te hebben! De beantwoording was zoo boeiend, dat uw verslaggever soms vergat, aantekening te houden — en daar ondervindt hij nu de pijn van..... Enfin, hij zal trachten te maken, wat er van te maken is. Reeds door de beantwoording der eerste vragen achtte Ds Vink, toen K. S. aan zijn wensch toe was, zich beantwoord!

Aan Ds Strating en Ds Van Dijk antwoordt de referent: wat ik gezegd heb, heeft niets te maken met een heerschen over de Schriftgegevens. Wij moeten heel den Bijbel exegeseeren, d.w.z. de lijnen, die de H. S. ons geeft, voor onzen geest hebben. Spr. verduidelijkt dat nader aan het voorbeeld van 2 Thess. 2, en laat ons zien, dat een „teeken van den tijd“ niet is een rumoermakend ding, dat de pers wereldkundig maakt. Niet het teeken maakt het Woord transparant, maar omgekeerd. Het teeken van den tijd is alleen te verstaan uit het Woord. Zoo leert ons de Schrift, dat dwaling, en verharding daarin, een der zwaarste teekenen van den tijd is. Wat de vraag van Ds Doekes betreft, wijst hij er op, dat we bij het lezen van het O.T. ons moeten herinneren de regels der Hermeneutiek. We moeten de beloften van het O.T. altijd zien als tot het kerkvolk gezegd, en ze nooit losmaken van de roeping. De beloften van goederendistributie (b.v. brood en water gewis) zijn zeker alleen in verband met de roeping, welke het kerkvolk vervullen moet. Daarnaast staat ook het element der dreiging, in welk verband spr. het onderscheid tusschen „kastijding“ en „straf“ breedvoerig toelicht. Een concentratie-kamp is straf voor den een, kastijding voor den ander. Ik moet weten wat het voor mij is, en dat hangt af van de vraag: vrees ik God of niet? Hier herinnert K. S. aan

het woord van Sikkil: „De belofte is geen lolly, waar ik aan likken kan“. 't Goed, dat God geven wil, als men om Christus' wil, vrouw en goederen verlaat, is axiologisch en teleologisch honderd-voudig meer waard dan wat je in het tijdelijke hebt. Aan Dr Bos antwoordt K. S., dat de Schrift zich niet vergist heeft. In dit verband wijst spr. op den tekst: dit geslacht gaat niet voorbij, eer deze dingen geschied zijn. Die catena van onheilen kwam reeds in Jeruzalems val aan den dag (Cf. het Op. motief v. h. avondmaal der vogelen). „Gignetal“ (geschied zijn) beteekent: komt aan den dag. Dat is Pinksterfeest: bewijs, dat Joëls profetie vervuld is. 't Komen van Christus is in praesenti: vandaag aan den gang. Moet er spanning zijn? Die spanning is er ook reeds onder het O.T.: op Uw zaligheid wacht ik — ik hoop op Uw heil (Adventsstemming). Maar deze spanning is wat anders dan nervositeit wekken. Een dominee kan zijn gemeente tranen van nerveusheid doen vergieten, die God niet in Zijn vleesch vergadert, maar alleen de nerveuze juffrouw in haar zakdoek! Wat de vragen van Ds Smelik betreft, meent K. S., dat er ook eigenlijk geen verschil is tusschen „profetisch“ en „eschatologisch“ prediken. Zijn bedoeling is inderdaad ons af te helpen van den term „eschatologische“ prediking. Je preekt toch ook niet „angelologisch“, als je preekt over Michaël, met den duivel twistende om het lichaam van Mozes. De eschatologie als caput der Dogmatiek is op verscheiden plaatsen gezet; het aspect waaronder is heel de H. S. — Wat het infra-lapsarisch zien betreft — dit is alleen een kwestie van infra-lapsarische voorstelling der dingen, want Gods Entscheidung, zoowel voor de „prota“ als voor de „eschaton“ vormt een eenheid. Het is een kwestie van paedagogiek; om de menschen te helpen dus. — Gevaar van eigen visie in te dragen in de gedachten der Schrift, is er zeker; ieder prediker loopt het gevaar, een of ander feit aan te nemen als vervulling van een bepaald Schriftgegeven (b.v. Abr. Kuyper: Chineezers „met staarten“ — dieren met staarten uit Openb.). K. S. wijst ook op Joh. de Heer, en op de meening, dat de Roomsche Paus de antichrist is. We moeten steeds terug naar de groote lijnen, in de Schrift getekend. — Aan Ds Veldman

merkt spr. op, dat er geen contrast is tusschen to eschaton en ta eschaton. Mijn eschaton moet ik niet brengen onder eschatologische prediking. „To eschaton“ als uiterste van de wereld heeft geen pluralis, evenmin als turf (soortnaam). Ds Meima ziet zijn vraag aldus beantwoord: „geesten beproeven“ is iets anders als „feiten kennen“. Dit laatste is steeds moeilijker geworden in onze z.g. democratische wereld, waarin een paar menschen de teugels in handen houden. Wat de vraag van Ds Selles betreft — K. S. gelooft er niets van, dat er weinig „prota“, veel „eschaton“ zijn. De H. S. laat hetzelfde gewicht aan glorie en oordeel zien over de „prota“ en de „eschaton“. Aan Ds 't Hart antwoordt referent, dat hij geen verschil aanwezig acht tusschen „heilshistorische“ en „eschatologische“ prediking, als we maar bedenken, dat het oordeel ook een heilshistorisch begrip is, en dus in de prediking naast het heil moet genoemd worden. Ten slotte merkt K. S. aan Ds Poutsma op, dat, wanneer God in het Paradijs den dood aanwijst als straf op de zonde, dit ook eschatologische verkondiging is. De Wet des HEEREN is een factor in de „prota“, maar daar zit tegelijk eschatologische stuwung in. Zoowel de Wet als het Evangelie stuwen den kosmos naar zijn eschaton.

Een hartelijk applaus dankt den causeur voor zijn ernstig referaat en zijn breedvoerige beantwoording der gestelde vragen. Even later zit hij met ons allen soms te schudden van het lachen onder het lezen van den Monitor, door Ds Goris — een knap stuk werk, vol humor en satire, maar met een diep-ernstigen ondergrond.

Nadat de Voorzitter een kort slotwoord gesproken, en Prof. Schilder met ons gedankt heeft, zwermen de weleerwaarden de zaal uit, de glanzende herinnering aan een mooie, leerzame conferentie met zich dragend.

J. SMELIK,

Secretaris der Vereeniging.

(Wegens plaatsgebrek moest dit stuk eenige weken blijven liggen. Ds Smelik heeft het vroeg genoeg ingestuurd! Red.)

De deugd hooger geschat dan zilver

Willem de Geus: „Piet Heyn“, 2e druk. H. P. Leopolds Uitg. Mij., 's-Gravenhage, 1948.

Onder den titel van bovengenoemd boek staat uitdrukkelijk vermeld, dat het een roman is. Over deze kwalificatie kan verschillend geoordeeld worden. De schrijver zal er wel mee bedoelen, dat hij niet een wetenschappelijke biografie wil geven, doch een relaas van het leven van den held der zilvervloot, een der groote figuren uit het zeer romantische tijdperk der opkomst van Nederland.

Over den 80-jarigen oorlog is al heel veel geschreven en gefantaseerd. Veel weten wij van de bouwers van onzen staat, de prins van Oranje, staatslieden en strategen van naam, doorkneed in de diplomatie en strategie dier dagen. Minder is er bekend van de grondvesters van ons zeewezen, mannen uit het volk zelf opgekomen, die door ervaring en soms een heel bittere zelf, uit de handelsvloot, via de kaapvaart, de zeemacht hebben opgebouwd, waardoor de jonge Republiek haar macht kon uitbreiden ver buiten het vaderland.

Meer dan bij de veldheeren, omgeeft een aureool van romantiek de hoofden der vlootvoogden en niets is begrijpelijker, dan dat de schrijvers gaan uitweiden over de daden der admirals, waardoor hun betekenis voor het zeewezen wel eens te veel naar den achtergrond gedrongen wordt.

Willem de Geus heeft achterin zijn boek een vertaling opgenomen van het pompeuze latijnsche graf-schrift op de tombe van Piet Heyn. Het is hem erom begonnen te laten zien hoe de heeren regenten hun admiraal vooral vierden als kaper, veroveraar van schepen en vooral als winnaar van de zilvervloot — zooals ook het volksliedje van Heyn doet: Heb je wel gehoord..... Zij zagen hem als trouw en vooral voordeelig dienaar der Heeren van de Westindische Compagnie en later als succesvol admiraal in dienst der Staten. Met geen woord echter wordt er gerept van hem als grondvester van ons zeewezen, wiens idealen later tot leidraad werden voor mannen als Tromp en de Ruyter, wier grootsche overwinningen mede te danken waren aan het initiatief van mannen als Heyn, die vergeten zijn, als hij niet „toevallig“ een zilvervloot of zoo hadden buitgemaakt.

De Geus wil dan ook vooral laten uitkomen, dat niet het materiele succes de grootheid van den zeeheld bepaalt, doch dat zijn wezenlijke beteekenis kan gelegen hebben in dingen, die het groote publiek ontgaan en die ook geen erkenning vonden bij de lastgevers, daar zij meenden meer gebaat te zijn met geld, dan met een goed verzorgd vlootwezen.

Door het heele boek heen kan men het streven van den schrijver volgen, hoe zeer het soms ook verdronen wordt door een noodzakelijk verhaal der avontuurlijke gevechten en belegeringen in West en Oost. Opmerkelijk is b.v. dat hij de verovering van de zilvervloot wel noemt, maar niet beschrijft. Wel daarentegen weidt hij soms breed uit over kleinere, vaak

succesloze ondernemingen, als zij van belang zijn voor de maatregelen van orde, tucht en strategie, die Heyn bij de vloot wil invoeren.

Zoo zien wij zijn verhaal zich logisch ontwikkelen als de langzame groei, ondanks vele ongunstige factoren en veel tegenwerking, van het nederlandsche vlootwezen. Piet Heyn is de zoon van een haringvischer. Heel vlot weet de auteur te vertellen van de haringvisscherij, die in wezen zich niet onderscheidt van de hedendaagsche. Doch die haringsscheepjes worden later bewapend, ter verdediging tegen kapers. De scheepjongen leert er den zeeoorlog in zijn primitiefsten vorm. Later wordt hij stuurman op een koopvaarder. Ook dit soort schepen is bewapend, zwaardere reeds, daar het tegen sterkere vijanden zich moet verdedigen. Deze combinatie van handels- en oorlogsschip was gedurende langen tijd het geliefde type bij onze regenten-kooplieden, wier ideaal het was geen koloniën, doch handelscentra te stichten. Een speciale oorlogsvloot leek dezen kooplieden blijkbaar te inproductief. We hebben allen gelezen van het verwaarlozen der oorlogsvloot gedurende de geheele 17e eeuw — b.v. door den grooten staatsman Jan de Witt — en den wanhopigen strijd der groote vlootvoogden hiertegen. Het begin van dit proces begint zich al, zooals uit de Geus' boek blijkt, in de 16e eeuw te openbaren. De jarenlange gevangenschap van Heyn, en vooral zijn verblijf op de Spaansche galeien wordt uitvoerig beschreven, omdat de held van het verhaal hier de voordeelen ziet van een speciale oorlogsvloot, terwijl hij tevens uit de be- en mishandeling van matrozen, soldaten en roeiers, de gevaren leert zien van een systeem, gegrond op tyrannie.

Dit alles maakt, dat het boek stilistisch een eigenaardig karakter krijgt. Nu eens leest men bladzijden lang een goed gesteld, doch wat droog betoog, dan weer een lang verhaal vol actie en vaart. Heel het bonte leven van den 17e eeuwse zeevaarder speelt zich voor onze oogen af. Avonturen met Duinkerker kapers, gevechten en onderhandelingen in de Oost en vooral de kaapvaart en pogingen tot bevestiging van onze macht in West-Indië. Voorbeelden van grenzeloze dapperheid van zeelieden tegen een overmachtigen vijand, naast gevallen van het zwartste verraad, waardoor die helden dikwijls een roemlozen dood stierven door de hand van sluipmoordenaars. Maar ook voorvallen, funest voor de matrozen, die te wijten waren aan de geldzucht der reeders, die de cost niet voor de baet uit durfden laten gaan, uit gebrek aan wijsheid van blik of door bekrompen conservatisme.

Het boek geeft een beeld van de grootheid onzer gouden eeuw, maar tevens van de fouten die er bewust of onbewust begaan werden. Dat het toen ook niet alles goud was, wat er blonk, is ons voldoende bekend uit de geschiedenis. Hier komt het in levendigen verhaaltrant uit. Dat de religie het hechte cement was bij den opbouw van onzen staat, leest men in en tusschen de regels door. Dat ook toen godvreezendeheid in naam de ware godsvrucht vaak verving, laat de schrij-

ver tel
wanne
stuurl
stige v

Niet
bruikt
scènes
aanpas
„keuri

Nog
den te
nighe
Dat
zaak,
kante

kan to
dat ni
doch c
held, M
vens z
dwaas
strante
als het
mee d
ten nie

Gelu
slechts
de res
ling de
zijn ta
aan, en

De p
Psalm
het app
de prin
vangen
Nada
Noord-
gaderin
door de

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze

De p
Psalm
deelte
Bij h
Hierr
Verschi
Aan
den ge
den Bes
In de
dachte
Emmele
en hier
gedacht
wordt c
ning in
kunnen
ment S
het rap
de sy
1. da
verricht
2. wa
opdrach
a. in
clering
vorige
b. av
bereidin
beld in
c. een
waarbij
cent pr
Ten c
wordt
Kampen
te verzo
ten dan
den pr
rapport
voor de
ingekon
Hierr
half ze